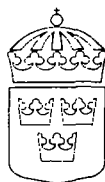

Arbetsmarknadsutskottets yttrande

1992/93:AU1y

EES-avtalet

1992/93
AU1y

Till EES-utskottet

EES-utskottet har berett arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1991/92:170 om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet jämte motioner såvitt gäller utskottets beredningsområde. Med anledning härav får utskottet anföra följande.

Utskottet behandlar i detta yttrande av *propositionen* dels bilaga 9 (Arbetsmarknadsdepartementet) i dess helhet, dels bilaga 10 (Kulturdepartementet) såvitt avser avsnittet Jämställdhetsfrågor och av *motionerna* yrkandena 3 och 4 i motion E7 av Mats Hellström m.fl. (s) samt yrkandena 5, 25—30 i motion E10 av Lars Werner m.fl. (v).

Inledning

Sveriges deltagande i EES kommer att påverka den svenska arbetsmarknaden på olika sätt. Bl.a. kommer principen om arbetskraftens fria rörlighet att innebära en gemensam arbetsmarknad för EFTA- och EG-länderna, vilket öppnar dörrarna för en ökad migration mellan avtalsländerna.

Utskottet noterar den samsyn som redovisas i propositionen och den socialdemokratiska motionen när det gäller Sveriges möjligheter att bedriva en aktiv arbetsmarknads-, regional-, social- och jämställdhetspolitik med i stort sett samma medel som hittills även i framtiden.

Med hänvisning till denna överensstämmelse i bedömningen av dessa för den fortsatta framställningen grundläggande frågor övergår utskottet till att närmare redovisa innehåll och förslag i propositionen och motionerna. Det kan här påpekas att i de nu aktuella delarna av propositionen är det endast ett konkret förslag som underställs riksdagen, nämligen om ändring i arbetsmiljölagen. I övrigt bereds riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i bilagorna 9 resp. 10 om arbetsmarknadsfrågor, arbetsmiljö, arbetsrätt, regionalpolitik och jämställdhetsfrågor.

Arbetsmiljön är ett av de områden där de svenska föreskrifterna behöver anpassas till de rättsakter inom EG som EES-avtalet hänvisar till. Huvuddelen av detta arbete består i att anpassa de föreskrifter på arbetsmiljöområdet som Arbetarskyddsstyrelsen (ASS) utfärdar med stöd av arbetsmiljölagen. Den dåvarande regeringen uppdrog i april 1991 åt ASS att förbereda en anpassning av föreskrifterna till åtagandena enligt det kommande EES-avtalet. ASS har uppgett att det är ca 60 författningar som skall ändras, ca 70 som skall upphävas och att ett tiotal nya författningar beräknas tillkomma. Det bedöms även behövt att ändra i arbetsmiljölagen. Ändringarna avser främst att vidga ASS möjligheter att meddela föreskrifter.

Sålunda föreslår regeringen att ASS genom ett tillägg till 4 kap. 3 § arbetsmiljölagen skall kunna föreskriva skyldighet för arbetsgivare att föra s.k. expositionsregister och till läkare överlämna uppgifter ur sådana register. I flera EG-direktiv förutsätts att sådana register förs över arbetstagare som exponeras för farliga ämnen, buller m.m. De arbetstagare det gäller skall ha rätt att ta del av de registeruppgifter som berör honom eller henne.

Vidare föreslås att de bemyndiganden som ASS har enligt 4 kap. 1 och 2 §§ att meddela föreskrifter om produktkontroll och produktsäkerhet ändras, så att styrelsens föreskrifter om provning och kontroll på arbetsmiljöområdet anpassas till EES-avtalets krav.

Ändringarna i arbetsmiljölagen på denna punkt utgör en anpassning till EG:s produktdirektiv. Innebörden av dessa direktiv behandlas närmare i ett förslag till ny lag om teknisk kontroll, som föreligger i Näringsdepartementets bilaga till propositionen. I princip innebär direktiven förbud mot nationella krav på att produkter skall godkännas i förväg av en myndighet, vilket har varit en i Sverige använd metod. EG:s kontrollsystem bygger i mycket på tillverkarens uppgifter om produktsäkerhet, kombinerat med starkare krav på produktansvar. En sammanfattande redovisning för de nya produktkontrollkraven redovisas även i Arbetsmarknadsdepartementets bilaga till propositionen.

Härutöver föreslås en ändring i 3 kap. 8 § om tillverkares, importörers och leverantörers skyddsansvar för tekniska anordningar. Med EG:s terminologi skall skyddsansvaret inträda när anordningen "släpps ut på marknaden". I den nuvarande lydelsen av arbetsmiljölagen är motsvarande uttryck att anordningen "avlämnas för att tas i bruk". Vidare införs en regel om visning på mässor, utställningar m.m. av anordningar som inte fyller kraven på betryggande säkerhet.

Slutligen bedömer arbetsmarknadsministern att en bestämmelse i arbetsmiljölagen om personlig skyddsutrustning inte skall ändras, trots att begreppet "personlig skyddsutrustning" i EG:s direktiv möjligen har en något vidare omfattning än den svenska lagstiftningen.

Regeringens lagändringsförslag bygger i det väsentliga på vad som förordats av en departemental arbetsgrupp som tillsattes av den förutvarande regeringen. Förslaget har utan invändningar granskats av

lagrådet. Inte heller utskottet har någon erinran mot det föreliggande förslaget till ändring av arbetsmiljölagen utan tillstyrker att detsamma antas av riksdagen.

Vänsterpartiet begär i motion E10 (yrkandena 26 och 27) att riksdagen av regeringen skall begära en redovisning för EES-avtalets konsekvenser för arbetsmiljölagstiftningen, med en överskådlig förteckning över alla förändringar som beror på avtalet samt att riksdagen skall besluta att avtalet inte får leda till försämringar av arbetsmiljöréglerna i Sverige.

Arbetsmiljölagens övergripande krav på arbetsmiljön preciseras genom de föreskrifter som ASS meddelar. Detta omfattande författningsmaterial, ca 5 000 sidor text, är således utfärdat på myndighetsnivå, i samråd med arbetsmarknadens parter men utan statsmakternas medverkan. Som inledningsvis nämnts har ASS regeringens uppdrag att förbereda de anpassningar av detta regelverk som följer av EES-åtagandena. Utskottet anser att det inte är meningsfullt att avkräva styrelsen en förändringskatalog och att riksdagen inte heller bör fatta ett principbeslut av det slag som begärs i motionen. Det har självfallet varit angeläget för Sverige att under förhandlingsarbetets gång skydda vitala intressen på arbetsmiljöområdet liksom på andra samhällsområden och utverka de särbestämmelser som bedömts nödvändiga.

När det gäller den fortsatta utvecklingen på området kan hänvisas till målsättningen i företalet ("preambeln") till EES-avtalet, varav framgår att parterna är fast beslutna att vid den fortsatta utvecklingen av regler bygga på en hög skyddsnivå vad gäller hälsa, säkerhet och miljö. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till de nämnda yrkandena i motion E10.

Arbetsmarknadsfrågor

Inom EG, anför arbetsmarknadsministern, är arbetsmarknadspolitiken en del av socialpolitiken, och den ses i första hand som en rent nationell angelägenhet. De direkta effekterna av EES-avtalet för arbetsmarknadspolitiken är begränsade. Ett undertecknande av avtalet, framhåller han vidare, medför således ingen inskränkning av den nationella bestämmanderätten över arbetsmarknadspolitiken.

Arbetsmarknadsministern berör frågan huruvida EES-avtalets regler om statsstöd påverkar våra möjligheter att utnyttja lönesubventioner i det arbetsmarknadspolitiska åtgärdssystemet. Lönesubventioner ges bl.a. som rekryteringsstöd för ungdomar, invandrare m.fl. och som lönebidrag för handikappade arbetstagare. Vidare kan bidrag ges till utbildning av anställda i företag. Arbetsmarknadsministern bedömer att åtgärderna inte medför sådana konkurrenssnedvridande effekter som statsstödsreglerna vill motverka. Han påpekar att motsvarande arbetsmarknadspolitiska åtgärder förekommer i flera EG-länder.

Den uppsättning arbetsmarknadspolitiska instrument som används i Sverige skiljer sig inte på något avgörande sätt från de instrument som utnyttjas i EG-länderna. Vad som skiljer Sverige från flertalet EG-

länder, understryker arbetsmarknadsministern, är den sammantagna omfattningen av aktiva åtgärder för att främja en så väl fungerande arbetsmarknad som möjligt.

Som redan sagts påverkas inte inriktning och omfattning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna i någon större utsträckning av EES-avtalet. Detta innebär, som utskottet ser det, att Sverige även i fortsättningen kan driva den arbetslinje som under decennier varit en målmedveten arbetsmarknadspolitisk ambition i vårt land.

Vad nu refererats innebär självfallet inte att den svenska arbetsmarknaden blir opåverkad av EES-avtalet. Den fria rörligheten för personer innebär sett ur svenskt perspektiv att den gemensamma arbetsmarknad som Norden hittills har utgjort vidgas att omfatta EG-länderna och de tre icke-nordiska EFTA-staterna. Vi får en gemensam EES-arbetsmarknad.

Arbetsmarknadsministern diskuterar effekterna för den svenska arbetsmarknaden av denna rörlighet. Frågan gäller om vi kan räkna med såväl en ökad invandring till Sverige från EG-länderna som en ökad utvandring av svenskar till dessa länder. Han anser att det inte finns några starka skäl att vänta sig en kraftig rörlighet av arbetskraft till och från Sverige med anledning av EES-avtalet. Han kan därvid stödja sig på att flyttningsrörelserna inom EG-länderna hittills har varit mycket begränsade.

En institutionell effekt av EES-avtalet är att samarbetet mellan EG-ländernas arbetsmarknadsmyndigheter i fråga om arbetsförmedling kommer att vidgas att omfatta även EFTA-länderna. Informations- och erfarenhetsutbyte kring arbetsmarknadsfrågor och arbetsmarknadspolitik kommer att öka.

Vänsterpartiet begär i motion E10 (yrkande 25) en redovisning från regeringen av EES-avtalets konsekvenser för den svenska arbetsmarknadspolitiken. Med hänvisning till de besked som arbetsmarknadsministern har lämnat härom i propositionen och som utskottet för sin del godtar avstyrks detta motionsyrkande.

Arbetsrätt

Till följd av EES-avtalet har Sverige att i sin rättsordning införliva tre EG-direktiv på det arbetsrättsliga området. Dessa direktiv gäller kollektiva uppsägningar (dvs. uppsägningar på grund av arbetsbrist), arbetstagarernas rättigheter vid företagsöverlåtelser resp. skydd för arbetstagarna vid arbetsgivarens insolvens. Enligt propositionen uppfyller den svenska lagstiftningen direktivens krav utan särskilda lagstiftningsåtgärder. De lagar som tillgodoser direktiven är medbestämmandelagen, anställningsskyddslagen, den s.k. främjandelagen, semesterlagen och lönegarantilagen.

Ett nytt EG-direktiv, om arbetsgivarens skyldighet att informera arbetstagare om deras anställningsvillkor, behandlas inom den pågående översynen av arbetsrättslagstiftningen.

En fråga som enligt propositionen visserligen inte är aktuell i detta sammanhang men av stort principiellt intresse för den framtida anpass-

ningen till EG-direktiv gäller möjligheten att använda kollektivavtal som metod för att genomföra sådana direktiv. Problemet behandlas relativt utförligt i propositionen (bilaga 9 s. 25–26). Bakgrunden är att vi i Sverige har en fast tradition att komplettera och ersätta arbetsrättsliga lagbestämmelser med kollektivavtal och att låta löner och andra anställningsvillkor i princip bli reglerade inte i lag utan genom kollektivavtal. Detta system förutsätter bl.a. att vi har väl fungerande organisationer på arbetsgivar- och arbetstagsidan.

I många länder inom EG råder andra förhållanden, med lägre facklig organisationsgrad och med kollektivavtal som inte är heltäckande. Där tillgriper man i stället minimilagstiftning om lön och andra anställningsvillkor som ett sätt att säkra att reglerna blir tillämpliga över hela arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadsministern anför avslutningsvis i det nyssnämnda avsnittet av propositionen att Sverige inom kort kommer att utgöra en del av en gemensam europeisk arbetsmarknad. Det är då viktigt att värna om de värdefulla inslagen i svensk arbetsmarknadslagstiftning. Därför är det väsentligt att skapa möjligheter att kunna nyttja kollektivavtal för att implementera EG-direktiv.

Socialdemokraterna föreslår i motion E:7 (yrkande 4) ett tillkännagivande till regeringen om att Sverige skall verka för att den sociala dimensionen utvecklas inom EES. I motiveringen till yrkandet framhåller motionärerna särskilt betydelsen av ett samarbete enligt det sociala protokoll som elva av de tolv EG-staterna (Storbritannien ställde sig utanför) antog vid Maastrichtmötet förra året.

Av en överenskommelse som är fogad till protokollet framgår att gemenskapen och dess medlemsstater åtar sig att aktivera sina åtgärder beträffande arbetsmiljö, information och samråd med arbetstagarna, jämställdhet mellan kvinnor och män samt utslagningen från arbetsmarknaden.

Det är av särskilt intresse i detta sammanhang att överenskommelsen medger att en medlemsstat på arbetsgivar- och arbetstagsidan gemensamt begäran kan anförtro åt dem att avtalsvägen genomföra direktiv som antagits till följd av överenskommelsen. Och vid det samråd som EG-kommissionen skall ha med arbetsgivar- och arbetstagsidan om tilltänkta åtgärder enligt överenskommelsen får parterna möjlighet att inom en tidsram av nio månader träffa avtal om att själva genomföra de nya åtgärder som planeras.

Utskottet har inte underlag för att bedöma i vad mån det sociala protokollet och tillhörande överenskommelse kommer att ingå i EG:s regelsystem (*acquis communautaire*) och på den vägen kommer att påverka utvecklingen av EES-avtalet. I detta sammanhang kan påpekas att det ingår i den nu verksamma arbetsrättskommitténs uppdrag att följa den arbetsrättsliga utvecklingen inom EG och ta ställning till vilka anpassningar som krävs i den svenska lagstiftningen.

Enligt utskottets mening utgör protokollet som sådant ett gott stöd för de svenska önskemålen att när så är lämpligt genomföra EG-direktiv med kollektivavtal. Ett sådant förfarande torde för övrigt inte vara enbart ett svenskt utan ett gemensamt nordiskt intresse. Med

tanke på vad som anförts i propositionen i denna del utgår utskottet från att regeringen med utnyttjande av alla de formella och informella vägar som EES-avtalet erbjuder kommer att driva kollektivavtalslinjen. Utskottet anser att regeringen i dessa strävanden bör kunna påräkna ett aktivt stöd från arbetsmarknadens parter.

Det anförda får anses tillgodose den aktuella delen i yrkandet i motion E7.

Med det förespråkande av kollektivavtalslösningar som utskottet gjort ovan saknar utskottet anledning att föreslå någon åtgärd i anslutning till yrkande 28 i motion E10 (v) om tillkännagivande till regeringen att en eventuell lagstiftning om minimivillkor på arbetsrättsområdet inte får hindra att bättre villkor uppnås genom kollektivavtal. Inte heller vill utskottet tillstyrka yrkande 29 i samma motion om att riksdagen skall besluta att arbete i Sverige från första dagen skall följa svenska lagar med kollektivavtal.

Regionalpolitik

Vid bedömningen av EES-avtalets effekter på den svenska regionalpolitiken kan man inte undgå att beakta avtalets artiklar 61 om statsstöd och 62 om övervakning av all statlig stödgivning. Vidare måste man ta hänsyn till EG-direktiven om regionalpolitisk stödgivning.

Huvudregeln om statsstöd i artikel 61 är att allt sådant stöd är oförenligt med avtalet om det snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrens och därmed handeln mellan de avtalsslutande länderna. Dock kan stöd godtas bl.a. om det skall främja den ekonomiska utvecklingen i regioner där levnadsstandarden är onormalt låg eller där det råder allvarig brist på sysselsättningsstillfällen. Vidare kan stöd tillåtas om det underlättar utvecklingen av viss näringsverksamhet eller vissa regioner i den mån det inte påverkar handeln i negativ riktning i en omfattning som strider mot det gemensamma intresset.

I en till EES-avtalet fogad gemensam deklaration från de avtalsslutande parterna betonas att hänsyn också skall tas till andra kriterier, t.ex. mycket låg befolkningstäthet, ett för de nordiska länderna väsentligt stödkriterium.

Övervakningen av stödgivning och statsstödsregler kommer för Sveriges del att ske genom EFTA:s övervakningsmyndighet, ESA. Myndigheten får även befogenhet att anmoda en regering att återkalla ett beviljat statsstöd som anses strida mot EES-avtalets regler. Arbetsmarknadsministern anser det vara ytterst osannolikt att sådana krav kommer att ställas på Sverige men tillkännager att en bestämmelse om återkrav införs som villkor i de berörda stödförordningarna.

Arbetsmarknadsministerns slutsatser är att bestämmelserna i artikel 61 är så allmänt hållna att det är omöjligt att alltid på förhand exakt bedöma om en viss typ av stöd är förenligt med EES-avtalet eller inte. Den annorlunda regionala problembilden i Sverige jämfört med EG-länderna är också en viktig faktor vid avtalets tolkning. Det kan med

hänsyn till dessa förhållanden, fortsätter han, inte uteslutas att det i vissa avseenden i framtiden kan bli nödvändigt med modifieringar av det svenska regionalpolitiska företagsstödet.

Arbetsmarknadsministrarnas samlade bedömning är dock att det nuvarande regionalpolitiska stödet till företag överensstämmer med EES-avtalets grundtanke att stöd inte får snedvrida konkurrensen och handeln på ett sätt som strider mot det gemensamma intresset. Regionalpolitikens nuvarande inriktning och den gemensamma deklarationens utformning innebär att Sverige även i fortsättningen bör kunna bedriva en regionalpolitik med i stort sett samma inriktning och minst samma omfattning som i dag. Det föreligger, säger arbetsmarknadsministern avslutningsvis, därför för närvarande inte några behov av förändringar av gällande regionalpolitik med anledning av EES-avtalet.

Efter propositionens avlämnande har EG-kommissionen avgivit yttrande (avi) över Sveriges ansökan om medlemskap i EG. Även om yttrandet tar sikte på en annan situation än den som är för handen i detta ärende, kan det ha sitt intresse att här referera kommissionens syn på det svenska regionalpolitiska stödet.

Kommissionen anser att detta stöd trots vidtagna ändringar alltför mycket överstiger de nivåer som tillämpas i gemenskapen och att det måste anpassas efter gemenskapens regler. Ett särskilt problem utgör enligt kommissionen det driftstöd som vissa stödformer medger.

Utskottet anser att Sverige inte har anledning att på eget initiativ vidta några ändringar i sin regionalpolitik av innebörd att minska företagsstödet. Skulle EFTA:s övervakningsmyndighet, ESA, ha synpunkter på tillämpningen, får detta övervägas vid de förhandlingar som då kommer att äga rum. Sverige har åren 1985 och 1990 gjort betydande neddragningar av nivåerna på investeringsstöden. Det sistnämnda året minskades också stödområdena, så att de nu omfattar endast 8 % av landets befolkning, vilket torde vara en ringa andel jämfört med EG-länderna. För svensk del är det därför angeläget att i den kommande utvecklingen av det europeiska samarbetet med fasthet hävda vårt intresse av att föra en kraftfull regionalpolitik med hänsyn till landets gleasa befolkning, perifera läge, långa avstånd och svåra klimatförhållanden.

Det villkorliga yrkandet 30 i motion E10 (v) om redovisning från regeringens sida av EES-avtalets konsekvenser för regionalpolitiken avstyrks med hänvisning till vad ovan anförts och till den redovisning som lämnas i propositionen.

Jämställdhetsfrågor

Jämställdhetsfrågorna behandlas i EES-avtalets artiklar 69 och 70. Vidare hänvisas i avtalet till fem EG-direktiv på jämställdhetsområdet, däribland det s.k. likalönedirektivet.

Kulturminister Friggebo konstaterar i avsnittet om jämställdhetsfrågor i propositionens bilaga 10 (s. 4–6) att den nya jämställdhetslag som trädde i kraft den 1 januari 1992 är anpassad till EG:s regler.

I avsnittet berör kulturministern också den oro som svenska kvinnor känner inför ett närmare samarbete med EG. Hon anser att denna oro måste tas på allvar och att det finns ett stort behov av saklig och tydlig information om dessa frågor.

I anslutning till detta avsnitt tar utskottet upp de yrkanden som framställs i motionerna E7 (s) och E10 (v) om tillkännagivanden som berör jämställdhetsområdet (yrkandena 3 resp. 5).

Under rubriken De nya institutionerna beskrivs i den socialdemokratiska motionen de organ som tillkommer i enlighet med de tre EFTA-avtalen med framhållande av att Sverige bör utnyttja de möjligheter som skapas genom de nya institutionerna och då spela en aktiv roll. Avslutningsvis anför följande i detta avsnitt av motionen:

Det breda fält som EES-samarbetet spänner över ställer krav på motsvarande bredd i rekryteringen av personal. — — — Inte minst viktigt är det att jämställdhetsaspekterna tillgodoses också i samband med rekryteringen av personal, liksom i urvalet av representanter i kommittéer etc.

Detta är synpunkter som utskottet för sin del vill understryka. Det får ankomma på EES-utskottet att överväga i vad mån motionens jämställdhetsaspekter bör delges regeringen genom ett tillkännagivande från riksdagens sida. I sammanhanget vill utskottet också framhålla betydelsen av att regeringen i det fortsatta arbetet att utveckla EES-avtalet utnyttjar det nätverk av arbets- och referensgrupper som har byggts upp under förhandlingsskedet.

Kvoteringsyrkandet i motion E10 är utskottet inte berett att ställa sig bakom.

Sammanfattning

Arbetsmarknadsutskottet tillstyrker för sin del att riksdagen antar det i propositionens bilaga 9 framlagda förslaget till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160). Utskottet föreslår vidare att riksdagen — med godkännande av vad regeringen anför om EES-avtalets konsekvenser såvitt avser arbetsmarknadsfrågor, arbetsmiljö, arbetsrätt och regionalpolitik — lägger bilagan i övriga delar till handlingarna.

Likaså föreslår utskottet att riksdagen — med godkännande av vad regeringen anför om anpassning till EES-avtalet av lagstiftning på Kulturdepartementets ansvarsområde såvitt avser avsnittet Jämställdhetsfrågor — lägger ifrågavarande avsnitt av propositionens bilaga 10 till handlingarna.

De i den föregående framställningen behandlade motionerna E7 (yrkande 4) och E10 (yrkandena 5, 25—30) föreslås inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. Beträffande yrkande 3 i motion E7 hänvisas till framställningen ovan under rubriken Jämställdhetsfrågor.

Stockholm den 1 september 1992

Ingela Thalén

I beslutet har deltagit: Ingela Thalén (s), Elver Jonsson (fp), Sonja Rembo (m), Anders G Högmark (m), Kjell Nilsson (s), Marianne Andersson (c), Lahja Exner (s), Charlotte Cederschiöld (m), Sten Östlund (s), Harald Bergström (kds), Laila Strid-Jansson (nyd), Isa Halvarsson (fp), Johnny Ahlqvist (s), Berit Andnor (s) och Ines Uusmann (s).

